

LA PROYECCIÓ SUPRATERRITORIAL DE LA LLENGUA CATALANA EN EL NOU ESTATUT D'AUTONOMIA DE CATALUNYA

Mercè CORRETJA I TORRENS

Cap de l'Àrea de Desenvolupament Autonòmic
de l'Institut d'Estudis Autonòmics.

Professora associada de dret administratiu de la Universitat Pompeu Fabra

The abstract can be found at the end of the article.
Resumen al final del artículo.

El territori s'ha configurat fins ara com un límit als efectes jurídics de l'oficialitat de les llengües distintes del castellà. Atès que l'article 3.2 de la Constitució espanyola¹ remet la declaració d'oficialitat de les llengües diferents del castellà als estatuts d'autonomia i que aquests han proclamat l'oficialitat d'aquestes llengües en el territori de la respectiva comunitat, s'ha interpretat que més enllà del seu territori els actes i les disposicions expressats en aquestes llengües perden la seva eficàcia jurídica i requereixen la traducció al castellà. Excepcionalment, el fet que una mateixa llengua diferent del castellà pugui ser oficial en diferents comunitats autònomes ha permès modular aquest criteri i reconèixer efectes supraterritorials als documents redactats en aquestes llengües, tot permetent ampliar el territori on mantenen la seva eficàcia jurídica.²

No es pot considerar que el principi del plurilingüisme hagi estat incorporat pels òrgans centrals de l'Estat, llevat de casos excepcionals, ni que aquests hagin assumit la responsabilitat de realitzar polítiques de foment i de protecció de les llengües minoritàries, sinó que són les comunitats autònomes les que desenvolupen aquestes polítiques d'acord amb els seus estatuts d'autonomia.

1. Article 3.2 CE: «Les altres llengües espanyoles seran també oficials en les respectives Comunitats Autònomes d'acord amb els seus Estatuts».

2. Així ho preveu l'article 36.3 de la Llei 30/1992, sobre règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú quan els documents redactats en llengua oficial diferent del castellà hagin de produir efectes en una altra comunitat autònoma on aquella mateixa llengua també sigui cooficial. En termes semblants s'expressa l'article 234.4 de la Llei orgànica 6/1985, del poder judicial, quan entre els territoris hi hagi una «llengua oficial pròpia coincident».

No obstant això, en la mesura que l'article 3.2 CE remet als estatuts la regulació dels efectes de l'oficialitat i atesa la posició singular d'aquests en el sistema de fonts, en tant que norma institucional bàsica de la comunitat autònoma i, al mateix temps, llei orgànica de l'Estat, no hi ha cap límit constitucional que els impedeixi preveure excepcionalment efectes supraterritorials pel que fa a l'ús de les llengües oficials diferents del castellà, tal com ho han fet altres lleis estatals. Així mateix, l'apartat 3 de l'article 3 de la Constitució conté un mandat genèric adreçat a tots els poders de l'Estat i també als particulars per tal que respectin i protegeixin les diferents «modalitats lingüístiques de l'Estat»,³ de tal manera que la mateixa Constitució determina implícitament que el plurilingüisme és un principi constitucional que cal protegir en tot el territori de l'Estat.

D'acord amb aquests criteris, l'Estatut d'autonomia de Catalunya, aprovat per la Llei orgànica 6/2006, de 19 de juliol, per primer cop en una norma del seu rang preveu alguns supòsits de promoció de la projecció supraterritorial de la llengua catalana i ho fa establint mandats, regulant drets i afirmant principis.

Com a precedent, la Llei 1/1998, de política lingüística, ja va incloure algunes disposicions en el mateix sentit, però amb totes les limitacions derivades del fet que l'Estatut d'autonomia de 1979 no contenia cap previsió semblant i, per tant, només va recollir en termes molt genèrics la possibilitat de dur a terme algunes accions com «vetllar» o «promoure», de difícil concreció jurídica.⁴

Ens podem preguntar quina és l'eficàcia jurídica real de les disposicions estatutàries, si s'adeqüen als límits constitucionals o si tenen només un valor simbòlic. Aquests són els interrogants que intentarem respondre en aquest article per tal de poder valorar adequadament el seu abast jurídic i la seva potencialitat innovadora.

3. Article 3.3 CE: «La riquesa de les diferents modalitats lingüístiques d'Espanya és un patrimoni cultural que serà objecte d'especial respecte i protecció».

4. La disposició addicional primera de la Llei 1/1998 preveu que: «1. [...] el Govern de la Generalitat ha de vetllar per aconseguir la generalització de l'ús del català, en un marc de col·laboració amb la Unió Europea, l'Administració de l'Estat, el Consell General del Poder Judicial i les empreses públiques i privades d'àmbit estatal, europeu o internacional, especialment les de serveis i les de radiodifusió i televisió. 2. El Govern de la Generalitat ha de vetllar per la presència del català en els mitjans de comunicació d'abast estatal, europeu i internacional». La disposició addicional segona preveu que la Generalitat promogui acords, convenis i tractats amb altres territoris dins i fora de l'Estat per fomentar l'intercanvi cultural i en matèria de normalització lingüística, i la disposició addicional tercera preveu que el Govern de la Generalitat vetlli per la projecció de la llengua i la cultura catalana fora del seu àmbit lingüístic.

Començarem per transcriure els preceptes estatutaris. D'una banda, l'apartat 3 de l'article 6 del títol preliminar de l'Estatut estableix que:

«La Generalitat i l'Estat han d'emprendre les accions necessàries per al reconeixement de l'oficialitat del català a la Unió Europea i la presència i la utilització del català en els organismes internacionals i en els tractats internacionals de contingut cultural o lingüístic.»

I l'apartat 4 del mateix article estableix que:

«La Generalitat ha de promoure la comunicació i la cooperació amb les altres comunitats i els altres territoris que comparteixen patrimoni lingüístic amb Catalunya. A aquests efectes, la Generalitat i l'Estat, segons que correspongui, poden subscriure convenis, tractats i altres mecanismes de col·laboració per a la promoció i la difusió exterior del català.»

L'article 12 també conté una referència a la promoció dels vincles històrics, lingüístics i culturals amb altres comunitats i territoris en els termes següents:

«La Generalitat ha de promoure la comunicació, l'intercanvi cultural i la cooperació amb les comunitats i els territoris, pertanyents o no a l'Estat espanyol, que tenen vincles històrics, lingüístics i culturals amb Catalunya. A aquests efectes, la Generalitat i l'Estat, segons que correspongui, poden subscriure convenis, tractats i altres instruments de col·laboració en tots els àmbits, que poden incloure la creació d'organismes comuns.»

L'article 33.5 estableix que:

«Els ciutadans de Catalunya tenen el dret de relacionar-se per escrit en català amb els òrgans constitucionals i amb els òrgans jurisdiccionals d'àmbit estatal, d'acord amb el procediment establert per la legislació corresponent. Aquestes institucions han d'atendre i han de tramitar els escrits presentats en català, que tenen, en tot cas, plena eficàcia jurídica.»

Finalment, l'apartat 3 de l'article 50 afirma que:

«Les polítiques de foment del català s'han d'estendre al conjunt de l'Estat, a la Unió Europea i a la resta del món.»

Tots aquests preceptes tenen un objectiu comú: promoure el reconeixement, la protecció o l'ús de la llengua catalana fora del territori del Prin-

cipat de Catalunya i implicar-hi tant la mateixa Generalitat (sistema institucional que inclou també els governs locals de Catalunya, segons l'article 2 de l'Estatut) com els òrgans centrals de l'Estat. Els articles 6 i 12 s'inserixen en el títol preliminar, mentre que els articles 33 i 50 formen part del títol I (drets, deures i principis rectors).

Amb relació al text aprovat pel Parlament de Catalunya el 30 de setembre de 2005 hem d'assenyalar que únicament l'article 33.5 ha sofert una modificació, que comentarem més endavant. Els articles 6.3, 6.4, 12 i 50.3 han estat aprovats per les Corts Generals sense modificacions.

Tot seguit exposarem cada un dels supòsits per tal de veure la situació de partida i les possibilitats d'actuació que ofereix l'Estatut d'autonomia a aquests poders públics.

1. OBJECTIU: EL RECONeixEMENT OFICIAL DE LA LLENGUA CATALANA A LA UNIÓ EUROPEA

El primer incís de l'article 6.3 és clar i precís: Generalitat i Estat han «d'emprendre» les accions que calgui per conduir a l'objectiu final del reconeixement oficial de la llengua catalana a la Unió Europea.

La Unió Europea es caracteritza pel seu multilingüisme i actualment ja en són 20 les llengües oficials.⁵ Amb aquest mandat l'Estatut arriba fins allà on li permet el marc jurídic vigent, ja que el règim lingüístic de la Unió Europea i, per tant, la declaració de llengua oficial, és competència, en última instància, del Consell. El Tribunal de Justícia té un règim lingüístic propi.⁶

La declaració d'oficialitat és a proposta dels estats membres, els quals en adherir-se sol·liciten la o les llengües oficials que desitgen que la Unió Europea declari com a oficials. La iniciativa, per tant, correspon als go-

5. A partir de l'1 de gener de 2007 són 23 les llengües oficials, amb la incorporació del gal·lès mitjançant el Reglament 920/2005, de 13 de juny, que modifica el Reglament del Consell 1/1958, i la incorporació del búlgar i el romanès com a conseqüència de l'ampliació de la Unió Europea a Bulgària i Romania. Una anàlisi del concepte *multilingüisme integral* de les institucions europees i de la seva aplicació es pot consultar a: Fabeiro Hidalgo, Patrícia, «Un estudi jurídic del règim lingüístic de les institucions de la Unió Europea», a *Revista de Llengua i Dret*, núm. 44, desembre de 2005.

6. L'article 290 TCE (modificat pel Tractat de Niça) estableix que correspon al Consell fixar el règim lingüístic de la Comunitat, sens perjudici de les disposicions del Reglament del Tribunal de Justícia. El Reglament del Consell núm. 1 de 1958 va declarar les llengües oficials i de treball de la Comunitat. Les altres institucions poden establir «modalitats» d'aplicació del règim lingüístic.

verns dels estats membres i la Unió es limita a fer la declaració formal, incorporant la o les llengües corresponents al Reglament del Consell núm. 1/1958. Aquest Reglament especifica, així mateix, els efectes de l'oficialitat.⁷

Atès que el Regne d'Espanya només va sol·licitar l'oficialitat de la llengua castellana en el moment de l'adhesió, les altres llengües oficials existents en el seu territori (català, basc, gallec) no són oficials a la Unió Europea. Per tal de paliar l'anterior omissió, el desembre de 2004 el Govern espanyol va presentar un memoràndum en què sol·licitava el reconeixement oficial d'aquestes llengües.⁸

Quan el Parlament de Catalunya va iniciar la redacció del nou Estatut d'autonomia, el Govern central havia iniciat accions encaminades a assolir l'oficialitat de la llengua catalana a Europa. En conseqüència, el text elaborat pels parlamentaris va tenir en compte aquestes accions així com els seus antecedents: la disposició addicional primera de la Llei 1/1998, de política lingüística, i la Resolució del Parlament Europeu 12345/1990, de 10 de desembre.⁹ En incloure la disposició que comentem al text de l'Estatut va atorgar el suport jurídic de la norma institucional bàsica de Catalunya a aquestes accions, però, al mateix temps, va fixar l'objectiu a assolir.

Actualment, la llengua catalana encara no és oficial a la Unió Europea, tot i que se'n permet un ús limitat en el marc de l'acord del Consell de Ministres d'Afers Generals i de Relacions Exteriors de 13 de juny de 2005 (2005/C 148/1). Aquest acord preveu l'ús «oficial» de llengües diferents de les llengües indicades en el Reglament núm. 1/1958 del Consell que compten amb un «estatut reconegut per la Constitució d'un estat membre en tot o una part del seu territori i l'ús de la qual com a llengua nacional està auto-

7. En resum, el Reglament 1/1958 estableix com a efectes de la declaració de llengua oficial i de treball de la Unió Europea els següents: els textos que un Estat membre o una persona sotmesa a la seva jurisdicció vulgui trametre a les institucions es podran redactar a elecció del remitent en una de les llengües oficials; la resposta es redacta en la mateixa llengua; les institucions empraran la llengua de l'Estat quan s'adreixin a aquest o a una persona sotmesa a la seva jurisdicció; els reglaments i altres textos d'abast general es redacten en les 20 llengües oficials; el *Diari Oficial de la Unió Europea* es publica en les 20 llengües oficials. Les institucions podran determinar «modalitats» d'aplicació d'aquest règim lingüístic mitjançant els seus reglaments interns.

8. La llengua gallega, en la mesura que forma part del mateix contínuum lingüístic que el portuguès, es podria considerar que ja té aquest estatus en l'àmbit de la Unió Europea, ja que el portuguès és llengua oficial.

9. Aquesta Resolució permet la publicació en català dels tractats i dels textos fonamentals de la Comunitat; la difusió en català de la informació pública relativa a les institucions europees per tots els mitjans de comunicació, i la inclusió del català en les relacions orals i escrites amb el públic en l'oficina o les oficines de la Comissió a les comunitats autònomes en qüestió.

ritzat per llei». El català, per tant, encaixa en aquesta definició en tant que llengua oficial en una part del territori espanyol.

L'ús oficial d'aquestes llengües se sotmet a un requisit previ: la signatura d'un acord administratiu entre el Consell i l'Estat membre que ho solliciti i amb cada una de les altres institucions o òrgans de la Unió Europea, si es vol emprar la llengua en cada una d'aquestes institucions o òrgans. L'Estat membre assumeix els costos directes i indirectes de l'aplicació d'aquests acords.

L'abast d'aquest «ús oficial» es concreta en tres àmbits:

Els ciutadans que vulguin podran emprar aquestes llengües en les seves comunicacions escrites amb les institucions europees i podran rebre la resposta en aquestes llengües. La tramesa de la comunicació es porta a terme mitjançant un òrgan intermediari, que fa la traducció a la llengua de l'Estat membre inclosa en l'àmbit d'aplicació del Reglament 1/1958 (en el cas d'Espanya, al castellà). El mateix procediment s'aplica a la resposta.

Possibilitat d'emprar aquestes llengües en les intervencions orals en les sessions del Consell i, si escau, de les altres institucions i òrgans de la Unió. Cal presentar una sol·licitud amb temps suficient.

La publicació a Internet dels textos legals finals adoptats pel procediment de codecisió, entre el Parlament i el Consell, en la llengua objecte de l'acord. Aquesta publicació s'indica expressament que està mancada de valor jurídic.

Pel que fa al català (i a les restants llengües diferents del castellà que tenen reconegut un «estatut d'oficialitat segons la Constitució»), hem d'assenyalar que s'han signat els corresponents acords administratius entre el Govern espanyol i el Consell, com també amb les institucions següents: la Comissió Europea, el Comitè de les Regions i el Comitè Econòmic i Social Europeu.¹⁰ Pel que fa al Parlament Europeu, la Mesa d'aquesta institució va acordar el dia 3 de juliol de 2006 que els ciutadans s'hi puguin adreçar en català, euskera i gallec, però no permet la resta d'usos, com són el dret a obtenir resposta en la mateixa llengua emprada o que els seus membres puguin utilitzar el català en les seves intervencions en aquesta cambra. El 30 de novembre també es va signar un acord en els mateixos termes entre l'Ombudsman europeu i el Govern espanyol.

10. Acord administratiu de 7 de novembre de 2005, entre el Govern d'Espanya i la presidència del Consell; Acord administratiu de 21 de desembre de 2005 entre el Govern d'Espanya i la Comissió Europea; Acord administratiu de 16 de novembre de 2005 entre el Govern d'Espanya i el Comitè de les Regions; Acord administratiu de 7 de juny de 2006 entre el Govern d'Espanya i el Comitè Econòmic i Social Europeu.

A diferència de la plena oficialitat, hem d'assenyalar que l'acord del Consell de Ministres de 13 de juny de 2005, tot i que és un pas important, només permet un ús d'abast limitat i sotmès a un requisit previ: la signatura d'un acord administratiu entre el Govern i les diferents institucions i òrgans de la Unió Europea, i a uns condicionants: avís previ en algun cas, costos a càrrec de l'Estat membre, tramitació mitjançant un òrgan traductor, etc.

Amb aquests acords es pot considerar que es dona compliment a la disposició addicional primera de la Llei 1/1998, de política lingüística, que només es referia a l'ús, però, en canvi, les diferents limitacions que hem esmentat pel que fa a les traduccions, el fet que la publicació a Internet dels actes adoptats pel procediment de codecisió no tingui valor jurídic o que no s'hagi arribat a un acord amb el Parlament Europeu, ens porten a afirmar que encara no s'ha assolit la plena oficialitat que reclama l'Estatut d'autonomia. Per tant, el mandat de l'article 6.3 EAC cobra especial relleu i obliga els seus destinataris a seguir realitzant accions amb l'objectiu d'obtenir el reconeixement oficial de la llengua catalana a la Unió Europea.

2. EL CATALÀ EN ELS ORGANISMES INTERNACIONALS I EN ELS TRACTATS INTERNACIONALS DE CONTINGUT CULTURAL O LINGÜÍSTIC

Els termes que utilitza el segon incís de l'article 6.3 EAC són poc precisos i, per tant, poden donar lloc a diverses interpretacions. Els objectius a assolir són la «presència i la utilització del català en els organismes internacionals i en els tractats internacionals de contingut cultural o lingüístic», però sense necessitat d'assolir l'oficialitat, per la qual cosa aquests objectius són susceptibles d'articular-se mitjançant una variada gamma d'accions de foment o de promoció en el marc de les accions de protecció de la diversitat cultural i lingüística que desenvolupen molts organismes internacionals.

La primera valoració que podríem fer d'aquest incís és el seu realisme ja que en la majoria d'organismes internacionals el nombre de llengües oficials és molt limitat.¹¹

Ara bé, també és cert que els organismes internacionals disposen d'oficines o centres d'informació arreu del món, públics o privats, que oferei-

11. Els idiomes oficials de l'ONU i de la UNESCO són sis: el xinès, l'espanyol, el rus, el francès, l'anglès i l'àrab, si bé aquest últim disposa d'un estatut jurídic propi (és idioma oficial davant de l'Assemblea General, el Consell Econòmic i Social i el Consell de Seguretat de l'ONU). Els seus webs oficials estan disponibles en aquests sis idiomes.

xen informació escrita i per Internet en diverses llengües no oficials.¹² Actualment, el català és present en webs d'associacions vinculades a dos organismes internacionals que desenvolupen accions de protecció de la diversitat cultural i lingüística: l'ONU, la UNESCO¹³ i al web oficial del Consell d'Europa,¹⁴ encara que d'una manera molt reduïda.

Per tant, el mandat estatutari, que s'adreça tant a la Generalitat com a l'Estat, es pot concretar en l'adopció de mesures per tal d'aconseguir la traducció al català de webs d'altres organismes internacionals en què encara no hi sigui present o bé la signatura d'algun acord de cooperació amb aquests organismes per tal que disposin de documents, informació, publicacions, etc., en llengua catalana, o la protecció del català en el marc de tractats internacionals sobre lliure comerç, propietat intel·lectual, etc.

Amb relació a l'ONU, la UNESCO i el Consell d'Europa, que ja tenen webs i informació en català, el mandat dóna suport a les accions ja realitzades però també obliga a incrementar-ne la presència i l'ús actuals. El mes d'octubre de 2006 s'ha signat un nou Conveni entre la UNESCO i la Generalitat per reforçar les relacions entre aquestes entitats en el marc del nou Estatut d'autonomia.¹⁵

El terme *presència* que empra l'Estatut també es pot interpretar en el sentit que obliga la Generalitat i l'Estat a emprendre accions per tal d'incloure el català en els projectes i programes d'aprenentatge multilingüe que desenvolupen diversos organismes internacionals, com la UNESCO i el Consell d'Europa,¹⁶ així com a incloure el català entre les llengües protegides pels convenis i tractats internacionals relatius als drets lingüístics i culturals i, per tant, els obliga d'entrada a signar i a ratificar aquests tractats.

12. El Centre Regional d'Informació d'Europa Occidental de l'ONU, ubicat a Brussel·les, disposa d'un web comú que conté informació en tretze idiomes: els tres oficials (anglès, francès, espanyol) més l'alemany, l'italià, l'holandès, el danès, el finès, l'islandès, el noruec, el grec, el suec i el portuguès. El Centre proporciona informació als països europeus següents: Alemanya, Bèlgica, Xipre, Dinamarca, Espanya, Finlàndia, França, Grècia, Irlanda, Islàndia, Itàlia, Luxemburg, Malta, Mònaco, Noruega, Països Baixos, Portugal, Regne Unit, San Marino, la Santa Seu i Suècia.

13. L'associació per a les Nacions Unides a Espanya edita el web: <http://www.anue.org/cat/not.html>. La Federació Catalana d'Associacions i Clubs UNESCO disposa d'un web en llengua catalana: <http://www.unescocat.org>.

14. www.coe.int/cat/default.asp?L=CAT

15. L'any 2003 es va signar el primer Conveni entre la UNESCO i la Generalitat. El nou Estatut fa referència expressa a la UNESCO a l'article 198, tot assenyalant que: «La Generalitat ha de participar en els organismes internacionals competents en matèries d'interès rellevant per a Catalunya, especialment la UNESCO i altres organismes de caràcter cultural».

16. Programa LINGUAPAX, sobre educació plurilingüe, promogut per la UNESCO; projecte del Consell d'Europa «Llengües, diversitat, ciutadania», sobre l'aprenentatge d'idiomes.

En l'actualitat, el català ja es troba protegit per alguns tractats i convencions internacionals en el marc del Consell d'Europa, com la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries, ratificada per Espanya i que ja ha entrat en vigor,¹⁷ o el Conveni marc per a la protecció de les minories nacionals, d'1 de febrer de 1995 (en vigor des de l'1 de febrer de 1998), que preveu el respecte i la protecció de les minories culturals i lingüístiques per part dels estats signataris.¹⁸

La referència a la «utilització» del català en els tractats internacionals de contingut cultural o lingüístic es pot interpretar també com una referència a la traducció al català d'aquests tractats. Cal tenir en compte que l'Estatut no exigeix que en constitueixin la «versió autèntica». Per tant, aquesta part del mandat es pot complir tant mitjançant la publicació dels tractats en català en un diari o butlletí oficial (per exemple, l'edició del BOE en català o el DOGC) com per mitjà d'una publicació específica (en suport paper o electrònic). En l'actualitat, el suplement en llengua catalana del BOE ja publica la major part de notes, convenis i tractats internacionals com a conseqüència d'un conveni signat entre el BOE i el Govern de la Generalitat. El mandat estatutari afegeix, en aquest cas, una garantia: si fins ara la publicació es basava en un acord bilateral voluntari, amb el nou Estatut d'autonomia la traducció es converteix en obligatòria, tant per a la Generalitat com per a l'Estat, si bé poden emprar el mitjà que considerin més oportú.

3. RELACIONS AMB ALTRES TERRITORIS ADMINISTRATIUS I POLÍTIQS QUE COMPARTeixEN EL PATRIMONI LINGÜÍSTIC AMB CATALUNYA

Els articles 6.4 i 12 es refereixen explícitament a la promoció de la comunicació i la cooperació amb altres territoris que comparteixen patrimoni lingüístic amb Catalunya, amb independència que la llengua catalana sigui oficial o no en aquests territoris.¹⁹ No es tracta d'estendre els efectes de

17. Publicada al BOE de 15 de setembre de 2001.

18. També cal ressenyar la Declaració Universal dels Drets Lingüístics, promoguda per diverses entitats privades (CIEMEN, ONG, PEN Club) des d'una conferència que va tenir lloc a Barcelona l'any 1996, i que la UNESCO promou per tal que sigui adoptada com a convenció internacional de les Nacions Unides.

19. El català, amb diverses denominacions, gaudeix de l'estatut de llengua oficial a Andorra i a les comunitats autònomes de Catalunya, Comunitat Valenciana i Illes Balears, però no té aquest reconeixement en altres territoris on també el parla una part de la població (diversos municipis de la Comunitat Autònoma d'Aragó confrontants amb el Principat de Catalunya, les comarques del Capcir, Conflent, Rosselló, Alta Cerdanya, Fenolleda i Vallespir,

l'oficialitat del català, sinó simplement de promoure les relacions entre territoris. En el cas de l'article 6.4, amb un objectiu: la promoció i la difusió exterior del català; i en l'article 12, sense expressar cap objectiu concret.

La Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries remarca la importància d'establir vincles entre els ens territorials amb un patrimoni cultural i lingüístic comú que superin les barreres administratives i polítiques i facilitin les polítiques de foment així com el respecte a l'àrea geogràfica de cada llengua.²⁰ En el mateix sentit, la Llei 1/1998, de política lingüística, després d'afirmar que la llengua catalana és un patrimoni que Catalunya comparteix amb altres territoris amb els quals constitueix una mateixa comunitat lingüística, preveu que la Generalitat promogui acords, convenis i tractats amb les comunitats autònomes aragonesa, balear i valenciana i amb els estats andorrà, francès i italià per fomentar l'intercanvi cultural entre territoris i comunitats de parla catalana i la coordinació i la cooperació en matèria de política lingüística.

Amb relació a aquesta disposició de la Llei 1/1998, de política lingüística, cal assenyalar que tant la jurisprudència com la doctrina²¹ han admès que les comunitats autònomes amb llengua pròpia estaven constitucionalment i estatutàriament habilitades per adoptar mesures de foment de la seva llengua, tant en la seva dimensió interna com externa, és a dir, fora del seu territori, les quals integren la política lingüística de la comunitat autònoma.

Fins ara, s'han dut a terme accions de cooperació entre les diferents entitats polítiques mitjançant convenis puntuals o institucions, com l'Institut Ramon Llull. En general, però, cal remarcar que la Constitució espanyola de 1978 imposa forts límits a les relacions entre comunitats autònomes i també a les relacions entre aquestes i altres estats.

Pel que fa als convenis entre comunitats autònomes, després de prohibir explícitament la federació entre aquestes, l'article 145.2 CE preveu un requisit formal (ho han de preveure els estatuts d'autonomia); el seu objecte s'ha de limitar a l'acompliment i prestació de serveis que els siguin propis, i s'han de comunicar o autoritzar, si escau, per les Corts Generals.

a la República Francesa, i la ciutat de l'Alguer, a Itàlia). L'Estatut evita entrar en la polèmica sobre la unitat de la llengua catalana tot emprant l'expressió compartir «patrimoni lingüístic».

20. Un comentari a la Carta Europea de les Llengües Regionals i Minoritàries a: Corretja Torrens, Mercè, «La Carta europea de les llengües regionals o minoritàries» dins l'obra col·lectiva *Quaderns de Dret Públic 2001*, Institut d'Estudis Autònomic, Barcelona, 2002.

21. Vegeu la STC 87/1997, entre d'altres, i Pérez Tremps, Pablo, «L'àmbit lingüístic català, la col·laboració entre Comunitats Autònomes i la projecció exterior de la llengua catalana», a *Estudis Jurídics sobre la Llei de Política Lingüística*, IEA-Marcial Pons, Barcelona, 1999.

22. Vegeu la STC 44/1986.

Aquest article ha estat interpretat de manera molt rigorosa pel Tribunal Constitucional.²²

Pel que fa a les relacions amb altres estats, l'article 149.1.3 CE reserva la competència sobre «relacions internacionals» a l'Estat central en exclusiva, la qual cosa, mitjançant una jurisprudència constitucional favorable, ha permès a l'Estat invocar aquesta competència per impedir que les comunitats autònomes puguin signar convenis amb altres estats o realitzar accions amb efectes fora del territori de l'Estat.

El nou Estatut d'autonomia, aprovat per la Llei orgànica 6/2006, de 19 de juliol, ha introduït dues novetats importants en aquest àmbit: el foment de les relacions interadministratives tant de caràcter bilateral (Generalitat-Estat) com de caràcter horitzontal entre comunitats autònomes (seguint el model dels estats federals) i, en segon terme, el reconeixement dels efectes extraterritorials de les competències de la Generalitat, en l'àmbit de la Unió Europea però també més enllà d'aquest territori quan s'escaigui, i els drets i deures d'informació entre la Generalitat i l'Estat en aquests casos.

L'article 178 del nou Estatut preveu expressament que la Generalitat pugui subscriure convenis de col·laboració i acords de cooperació amb altres comunitats autònomes, mitjançant els quals es poden crear òrgans mixtos i establir projectes, plans i programes comuns. Com a regla general, aquests convenis s'han de comunicar a les Corts Generals i només se sotmeten a autorització si aquestes decideixen que s'han de qualificar com a acords de cooperació.

Pel que fa a l'acció exterior, l'article 193 preveu que la Generalitat pot impulsar-la i que té capacitat per portar a terme accions amb projecció exterior vinculades a les seves competències. Així mateix, pot subscriure acords de col·laboració en l'àmbit de les seves competències (article 195) i el Govern de l'Estat ha d'informar prèviament la Generalitat sobre la subscripció de tractats que afectin de manera directa i singular les competències de Catalunya.

En la mesura que l'article 143 atribueix a la Generalitat la competència exclusiva en matèria de llengua pròpia, la qual inclou «la determinació de l'abast, els usos i els efectes jurídics de la seva oficialitat, i també la normalització lingüística del català», qualsevol tractat o conveni que subscrigui l'Estat en matèria lingüística és susceptible d'afectar aquesta competència de la Generalitat i, per tant, aquesta n'ha de ser informada.

També es preveu que la Generalitat pugui promoure la cooperació amb regions europees amb les quals comparteixi interessos culturals, en-

tre altres, i estableixi amb aquestes les relacions que corresponguin (article 197).

Per tant, l'Estatut d'autonomia de 2006 permet un major desenvolupament de la cooperació i la col·laboració entre entitats administratives i polítiques, tant dins com fora de l'Estat, i una major intervenció en els tractats i convenis que afectin les seves competències, entre les quals cal esmentar la matèria lingüística.

Les possibilitats que obren aquests preceptes són diverses i es poden articular mitjançant diferents instruments (convenis, acords, projectes, programes, institucions, consorcis, ajudes públiques, campanyes, fires internacionals, etc.). El nou mandat estatutari facilita i garanteix jurídicament les possibilitats d'actuar de la Generalitat en aquest àmbit.

Deixem constància, a més, que el text estatutari és respectuós amb els límits constitucionals de la distribució de competències, ja que si bé s'adreça a la Generalitat perquè impulsi «la comunicació i la cooperació» estableix que la subscripció del conveni, tractat o mecanisme de col·laboració la durà a terme la Generalitat o l'Estat «segons correspongui». Per tant, no porta implícita una atribució de competències o funcions a la Generalitat, sinó que aquesta haurà de portar a terme el mandat d'acord amb les competències que li són atribuïdes pel mateix Estatut. Finalment, i també per remarcar la constitucionalitat de la proposta, cal tenir en compte que el fet de subscriure un conveni de col·laboració, un acord, etc. que reconegui o permeti l'ús de la llengua catalana fora del territori de Catalunya, no implica automàticament que es reconeguin efectes extraterritorials de la llengua catalana, ja que aquests efectes poden ser conseqüència del fet que la llengua catalana també sigui oficial en el territori de l'altre ens signatari de l'acord o conveni o, si no ho és, que l'ens signatari estigui habilitat per dur a terme accions de foment i promoció de l'ús del català que admetin aquell ús. En tot cas, la subscripció d'instruments de col·laboració és sempre voluntària i només és vinculant per a les parts que els signen.

4. EL DRET A RELACIONAR-SE PER ESCRIT EN CATALÀ AMB ELS ÒRGANS CONSTITUCIONALS I JURISDICCIONALS D'ÀMBIT ESTATAL

Sens dubte, aquesta previsió constitueix una novetat en l'àmbit dels drets lingüístics dels ciutadans, que té el seu fonament en els articles 3.2 i 3.3 CE.

El reconeixement d'aquest dret, però, implica l'atorgament d'efectes extraterritorials als drets lingüístics dels ciutadans de Catalunya. Aquest re-

coneixement troba empara constitucional tant en els límits que ell mateix s'imposa («d'acord amb el procediment establert per la legislació corresponent»), de tal manera que no serà un dret immediatament aplicable a l'entrada en vigor de l'Estatut, sinó que només es podrà exercir un cop es promulgui la legislació que ho faci possible (estatal), de tal manera que es respecta la potestat d'autoorganització dels òrgans estatals, com també en l'article 3.3 CE, ja esmentat, que també vincula l'Estat a realitzar accions de respecte i protecció de les llengües diferents del castellà, com pot ser, en aquest cas, establir un procediment respectuós amb els drets lingüístics dels ciutadans. És un pas, per tant, cap a la incorporació del principi del plurilingüisme en tots els òrgans centrals de l'Estat (tal com s'esdevé en tots els països europeus que tenen règims plurilingües) i comporta la introducció del principi de personalitat en l'ús de les llengües com a criteri modulador del principi de territorialitat.

Actualment, es pot afirmar que les institucions estatals es regeixen per un règim lingüístic monolingüe. Només en el cas del Senat, el seu Reglament preveu que es puguin usar vàlidament llengües diferents del castellà en les intervencions que es porten a terme en la Comissió General de les Comunitats Autònomes, un cop l'any, així com que els ciutadans i les institucions s'hi adrecin en qualsevol de les llengües espanyoles que, juntament amb el castellà, tinguin caràcter oficial en la seva comunitat autònoma.²³

Finalment, deixarem constància que aquest és l'únic dels preceptes comentats en aquest article que ha sofert canvis durant la tramitació del text estatutari a les Corts Generals. Concretament, es va substituir l'incís final «i no poden exigir a la persona interessada la traducció al castellà» que figurava en el text aprovat pel Parlament de Catalunya per l'incís: «que tenen, en tot cas, plena eficàcia jurídica». Cal interpretar que aquesta modificació no és rellevant ja que si un text té plena eficàcia jurídica escrit en llengua catalana no se'n pot exigir la traducció al castellà a càrrec de la persona interessada. El contrari seria negar la plena eficàcia jurídica de l'escrit.

5. LES POLÍTIQUES DE FOMENT DEL CATALÀ

A més del que ja hem exposat en l'apartat 2 sobre la presència i la protecció del català en els organismes internacionals, l'Estatut recull separada-

23. Un comentari detallat sobre el règim lingüístic de les institucions estatals es pot veure a Vernet, J. (coord.), «L'àmbit lingüístic català i la seva projecció exterior», a *Dret Lingüístic*, Cossetània, Tarragona, 2003.

24. European Bureau for Lessed Used Languages i Mercator Network.

ment una referència al territori de la Unió Europea a l'article 50.3, en què després d'establir que tots els poders públics han de protegir el català en tots els àmbits i sectors i n'han de fomentar l'ús, la difusió i el coneixement, estén els efectes de les polítiques de protecció «al conjunt de l'Estat, a la Unió Europea i a la resta del món».

Els destinataris del principi rector són tots els poders públics i, per tant, el compliment del mandat serà exigible a cada poder públic implicat (i això inclou tant les entitats locals com ara municipis, comarques, vegueries i altres entitats locals de Catalunya, com la Generalitat i els òrgans de l'Estat a Catalunya), d'acord amb les competències que tingui constitucionalment i estatutàriament atribuïdes. L'activitat de foment es pot articular mitjançant una gran diversitat d'instruments i mecanismes i, per tant, les possibilitats d'actuar són molt àmplies. De fet, es podria considerar que les previsions dels apartats 3 i 4 de l'article 6 són una concreció d'aquest principi rector.

Pel que fa a la Unió Europea, també convé ressaltar alguns antecedents, ja que aquesta ha portat a terme accions de foment i protecció de la diversitat lingüística dins del seu àmbit. Destaquem els articles 21 i 22 de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea, proclamada l'any 2002, i la creació de programes i organismes específics²⁴ dels quals es poden beneficiar també les llengües regionals o minoritàries, encara que no siguin oficials. El català figura entre les llengües incloses al programa ERASMUS (dins del programa Sòcrates).

6. CONCLUSIÓ

La principal novetat que aporta el nou Estatut d'autonomia és que una norma de rang estatutari prevegi expressament la promoció de la projecció supraterritorial de la llengua catalana, no només dins l'Estat espanyol, sinó també en el territori de la Unió Europea i més enllà. En relació amb la situació anterior, podem afirmar que el nou Estatut facilita i garanteix l'actuació dels poders públics per tal de consolidar l'ús de la llengua catalana més enllà del territori de Catalunya.

En algun cas, el nou Estatut defineix un objectiu concret, com per exemple el reconeixement oficial del català a la Unió Europea, obligant la Generalitat i l'Estat a realitzar les accions necessàries per tal d'assolir-lo.

En altres casos, els mandats s'adrecen a aconseguir la protecció de la llengua catalana en el marc de la diversitat cultural i lingüística i són més genèrics però igualment contenen obligacions. Tot i que es pugui considerar que el seu valor jurídic és programàtic, que l'Estatut es limita a donar suport a actuacions que ja s'estan realitzant i que alguns mandats es poden interpretar o concretar de múltiples maneres, cal tenir en compte que la seva inclusió en el nou Estatut sostreu aquestes accions de l'àmbit de la voluntarietat i les converteix en obligacions adreçades a la Generalitat i als restants poders públics, susceptibles de ser controlades en via parlamentària i garantides mitjançant la norma jurídica institucional bàsica de Catalunya. Les possibilitats que obre l'Estatut són molt diverses.

El fet que l'Estatut no s'adreci només a la Generalitat sinó que impliqui també l'Estat en el reconeixement oficial del català a Europa comporta una concreció del mandat genèric de protegir la diversitat lingüística de l'article 3.3 CE, que fins ara ha merescut molt poca atenció per part de les institucions centrals. El mateix es pot afirmar del dret dels ciutadans a adreçar-se per escrit en català als òrgans constitucionals i jurisdiccionals centrals de l'Estat, que es configura com un dret diferit a l'adopció de la legislació corresponent. Per primer cop, per tant, s'aplica el principi del plurilingüisme a les institucions centrals de l'Estat.

Pel que fa al foment de les relacions de comunicació i cooperació amb altres territoris que comparteixen el patrimoni lingüístic amb Catalunya, el nou Estatut ofereix elements jurídics suficients per donar un impuls a aquestes relacions respectant en darrer terme els límits constitucionals. En definitiva, facilita la creació d'un espai comú en el qual es puguin desenvolupar les polítiques de foment i protecció de la llengua catalana com a patrimoni lingüístic comú per damunt de les actuals barreres administratives i polítiques.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ARRÓNIZ I MORERA DE LA VALL, M. Àngels. «Diversitat i llengües menys difoses a la Unió Europea: un estat de la qüestió». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 45, juliol 2006.
- CASTELLS, José Manuel. «Efectos jurídicos de la ratificación por España de la Carta europea de lenguas regionales o minoritarias». *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 69-II, 2004.
- CLOTET I MIRÓ, M. Àngels. «La Carta europea de las lenguas regionales o minoritarias». *Revista de Instituciones Europeas*, núm. 2, 1994.

- CORRETJA I TORRENS, Mercè. «La Carta Europea de les llengües regionals o minoritàries». *Quaderns de Dret Públic 2001*, Institut d'Estudis Autònoms, Barcelona, 2002.
- FABEIRO HIDALGO, Patrícia. «Un estudi jurídic del règim lingüístic de les institucions de la Unió Europea». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 44, desembre 2005.
- MONTSERRAT, Antoni. «L'aplicació de la resolució del Parlament Europeu sobre la llengua catalana a les institucions europees». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 18.
- PÉREZ TREMP, Pablo. «L'àmbit lingüístic català, la col·laboració entre comunitats autònomes i projecció exterior de la llengua catalana». A: *Estudis jurídics sobre la Llei de Política Lingüística*, Institut d'Estudis Autònoms i Marcial Pons, Barcelona, 1999.
- PLA BOIX, Anna Maria. «L'ús de les llengües autònòmiques cooficials a la Unió Europea». *El Clip*, núm. 33, Institut d'Estudis Autònoms, 2005.
- . «La llengua al nou Estatut d'autonomia de Catalunya». *Revista d'Estudis Autònoms i Federals*, núm. 3, octubre 2006.
- VERNET, Jaume (coord.); PONS, Eva; POU, Agustí; SOLÉ, Joan Ramon; PLA, Anna Maria. *Dret Lingüístic*. Tarragona: Cossetània, 2003.

—abstract / resumen—

THE SUPRATERRITORIAL PROJECTION
OF THE CATALAN LANGUAGE IN THE
NEW STATUTE OF AUTONOMY
OF CATALONIA

Mercè CORRETJA I TORRENS

The Statute of Autonomy, passed under Implementing Act 6 of July 19, 2006, for the first time in a rule of such high standing, introduced some assumptions for the promotion of the supra-territorial projection of the Catalan language. It does so by establishing mandates, regulating rights and affirming principles in Articles 6.3, 6.4, 12, 33.5 and 50.3, not only within Spain but

LA PROYECCIÓN SUPRATERRITORIAL
DE LA LENGUA CATALANA EN EL NUEVO
ESTATUTO DE AUTONOMÍA
DE CATALUÑA

Mercè CORRETJA I TORRENS

El Estatuto de autonomía aprobado por la Ley orgánica 6/2006, de 19 de julio, introduce por primera vez en una norma de su rango algunos supuestos de promoción de la proyección supraterritorial de la lengua catalana y lo hace estableciendo mandatos, regulando derechos y afirmando principios en los artículos 6.3, 6.4, 12, 33.5 y 50.3, y no sólo dentro del Estado español sino

also in the territory of the European Union and beyond. Compared to the situation prior to the new Statute, we can assert that the 2006 Statute of Autonomy facilitates and guarantees the intervention of the authorities to consolidate the use of the Catalan language outside of the territory of Catalonia. Consequently, the Statute provides greater legal certainty for such intervention, which prior to the passage of the Statute had a more questionable legal framework.

Broadly speaking, two major objectives can be highlighted in the Statute: 1) the official recognition of the Catalan language in the European Union, an objective that has still not been achieved although the Agreement by the Council of Ministers on General Affairs and Foreign Relations, executed on June 13, 2005 (2005/C 148/1); and 2) the promotion of policies to encourage and protect the Catalan language within and outside Spain. We should note that the fact that the Statute does not just address just the Generalitat (Autonomous Government of Catalonia), but also involves the Spanish government in the official recognition of Catalan in Europe has meant that teeth have been given to the generic mandate of protecting language diversity (3.3 EC), which has so far received scant attention from central government institutions. The same could be said of the right of citizens to send written correspondence in Catalan to central government constitutional and jurisdictional bodies. The implementation of this right has been deferred pending approval of the corresponding legislation. For the first time, therefore, the principle of multilingualism in central government institutions has been introduced.

también en el territorio de la Unión Europea y más allá. Con relación a la situación anterior, podemos afirmar que el Estatuto de 2006 facilita y garantiza la actuación de los poderes públicos con el fin de consolidar el uso de la lengua catalana más allá del territorio de Cataluña y, por lo tanto, aporta más seguridad jurídica a estas actuaciones, que hasta ahora tenían un marco jurídico más discutible.

A grandes rasgos, se puede destacar que el Estatuto se plantea dos grandes objetivos: en primer lugar, el reconocimiento oficial de la lengua catalana en la Unión Europea, objetivo que todavía no se ha alcanzado aunque se ha avanzado con el Acuerdo del Consejo de Ministros de Asuntos Generales y de Relaciones Exteriores de 13 de junio de 2005 (2005/C 148/1) y, en segundo lugar, impulsar las políticas de fomento y protección de la lengua catalana dentro y fuera del Estado. Hay que señalar que el hecho de que el Estatuto no se dirija sólo a la Generalidad sino que implique también al Estado en el reconocimiento oficial del catalán en Europa comporta una concreción del mandato genérico de proteger la diversidad lingüística del artículo 3.3 CE, que hasta ahora ha merecido muy poca atención por parte de las instituciones centrales. Lo mismo se puede afirmar del derecho de los ciudadanos a dirigirse por escrito en catalán a los órganos constitucionales y jurisdiccionales centrales del Estado, que se configura como un derecho diferido a la adopción de la legislación correspondiente. Por primera vez, por lo tanto, se introduce el principio del plurilingüismo en las instituciones centrales del Estado.

Con respecto al fomento de las relaciones de comunicación y cooperación

As to the promotion of communication and cooperation with other territories that share Catalonia's language heritage, the new Statute offers sufficient legal elements to provide new impetus for these relations while respecting, at the end of the day, the limits of the Constitution. In a word, the Statute facilitates the creation of a common space in which it will be possible to develop policies to promote and protect the Catalan language as a shared linguistic heritage, above and beyond current administrative and political barriers.

con otros territorios que comparten el patrimonio lingüístico con Cataluña, el nuevo Estatuto ofrece elementos jurídicos suficientes para dar un impulso a estas relaciones respetando en último término los límites constitucionales. En definitiva, facilita la creación de un espacio común en el cual se puedan desarrollar las políticas de fomento y protección de la lengua catalana como patrimonio lingüístico común por encima de las actuales barreras administrativas y políticas.